

5.3 Gamta ir tautosaka

Ar žinote?

Tautosakoje dažniausiai kalbama apie gamtos reiškinius, gyvūnus, augalus.

Ar žinote?

Patarlės, posakiai, priežodžiai visada papuoš kalbą, rašinį, kūrybinį darbą.

1. Atidžiai paklauskite mokytojo (-os) skaitomo teksto ir aptarkite, ką sužinojote apie smulkiąją tautosaką. Išsiaiškinkite nežinomus žodžius.

Tautosaka – tai lietuvių liaudies kūryba. Tautosaka skirstoma į tris rūšis: **pasakojamąją, dainuojamąją ir smulkiąją.**

Smulkioji tautosaka – tai patarlės ir priežodžiai, mįslės, minklės, greitakalbės, skaičiuotės, užkalbėjimai, gamtos garsų pamėgdžiojimai, linkėjimai, laiminimai, erzinimai, žaidimai ir t. t. Ji sutinkama kiekvieno lietuvių kalboje. Kasdien šeimoje išgirsime tai pajuokavimus ar patarles, tai palyginimus ar erzinimus.

Visa smulkioji tautosaka – tai lietuvių kalbos perlai, puošiantys, turtinantys mūsų kalbą – vieną iš seniausių kalbų pasaulyje.

Didžiukimės savo senąja lietuvių kalba!

2. Aptarkite smulkiosios tautosakos rūšis. Priskirkite kiekvieną teiginį smulkiosios tautosakos rūšiai.

Visur gerai, bet namuose geriausia.

Šešios žąsys su šešiais žąsyčiais.

Dvi sesytės per kalnelį nesueina.

Kokio akmens nėra vandenyje?

Graži kaip sodo obelis.

Ritė bitė be ragų, Rikis kakis be ausų.

Sveiki gyvi, sveiki gyvi.

Aus baus bus medaus, storą ropę laukan raus.

5.3 Gamta ir tautosaka

Ar žinote?

Sakmė – tautosakos trumpas fantastinis kūrinys, kuriame aiškinama pasaulio, gamtos reiškinių kilmė. Jame vyrauja stebukliniai veikėjai.

Padavimas – kūrinys apie vietovių atsiradimą.

Papildomą užduotį rasite logopedinėse pratybose.
(Lietuvos augalai 1.3).

3. Paskaitykite ir aptarkite sakmę ir padavimą. Kuo jie panašūs, kuo skiriasi?

Kodėl medžiai nešneka

Senybėj medžiai šnekėdavo. Kai nueina, būdavo, jų kirst, tai prašysis, prašysis, kad jų nekirstų, kad jau ir ištūrėt negalima dėl jų prašymo. Sakydavo:

– Ai, nekirsk tu manęs, palik tu mane, eik į kitą!

Į kitą nueini – kitas prašos nekirst. Kad taip nebūtų, tai dievas padarė, kad anys negalėtų šnekėti.

Dusios ežeras

Metelių parapijoje yra didelis ežeras Dusia.

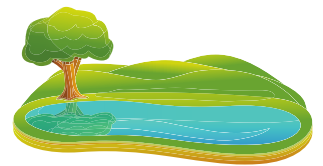
Vieną kartą ėjo du žmonės. Jie buvo labai nuvargę ir atsigulė pailsėti. Atsigulę tuojau užmigo. Bemiegodami išgirdo, kad juos kas žadina, bet jie atsikėlę nieko nematė ir vėl užmigo. Tik trečią kartą žadinami, pamatė, kad ežeras ateina. Atsikėlė ir ėmė bėgti. Jie bėgo, kad net prakaitas lašais varvėjo žemėn.

Vienas jų sako:

– Jau net uždusau.

Ir tada ežeras pasiliko vietoje ir gavo vardą Dusia.

Leonardas Sauka, Adelė Seselskytė, Norbertas Vėlius, Klimas Viščinis
„Lietuvių tautosaka. T. 4: Pasakos, Sakmės, Pasakojimai, Oracijos“

4. Porose pasitarkite ir paašškinkite, kaip suprantate šias patarles.

- Mokslo šaknyš karčios, bet vaisiai saldūs.
- Be mokslo kaip be akių.
- Verkia duonelė, tinginio valgoma.
- Kas nedirba, mielas vaike, tam ir duonos duot nereikia.

